

Legen som vitne og sakkyndig

Stine K. Tønsaker
Advokat/spesialrådgiver
Jus og arbeidsliv, Legeforeningen

DEN NORSKE LEGEFORENING

Tema

- **Begrepsbruk og rettslig utgangspunkt**
  - Erklæring, attest o.l.
  - Vitne, sakkyndig vitne og rettsoppnevnt sakkyndig
- **Hvorfor er det viktig å vite forskjellen?**
- **Ulike regler**
  - Møte – og forklaringsplikt
  - Habilitet
  - Taushetsplikt
  - Honorering

Erklæringer, og legen som sakkyndig *og vitne*

- Etterspurt medisinsk kompetanse
- Utslagsgivende vurdering
- Stor betydning og store konsekvenser
- Høye krav til faglig integritet og etterprøvbarhet
- Strengt krav skal bidra til at det ikke misbrukes eller misforstås

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Attest, erklæring o.l.

- Med attester, erklæringer o.l. menes som utgangspunktet enhver skriftlig bevitnelse, bekreftelse, vurdering e.l. som helsepersonell utsteder.
- Helsepersonelloven § 15 omfatter også utstedelse av attest, erklæring o.l. vedrørende en person som ikke er helsepersonellets pasient. Eksempel på dette kan være sakkyndige erklæringer.
- Ordinær kommunikasjon med samarbeidende helsepersonell eller pårørende, arbeidsnotater og dokumentasjon i pasientjournal omfattes ikke av begrepet attester, erklæringer o.l.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Krav ved utstedelse av attest/erklæring: Helsepersonelloven § 15

Den som utsteder attest, erklæring o.l. skal være:

- varsom
- nøyaktig
- objektiv

Attest, erklæring o.l. skal være korrekt og bare inneholde opplysninger som er nødvendige for formålet.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Attest, erklæring o.l. skal inneholde alle opplysninger som helsepersonellet **bør forstå er av betydning for mottageren** og for formålet med attesten, erklæringen o.l.

Helsepersonellet skal gjøre det klart dersom attesten, erklæringen o.l. bare bygger på en begrenset del av de relevante opplysningene helsepersonellet har.

Helsepersonell som er **inhabil** etter forvaltningsloven § 6, skal ikke utstede attest, erklæring o.l.

Kravene i helsepersonelloven § 15 må sees i sammenheng med andre bestemmelser i helsepersonelloven, særlig kravet til faglig forsvarlighet i § 4 og § 6

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Etiske regler for leger

IV. Regler for legers utstedelse av attester og andre legeerklæringer

§ 1

En legeerklæring er en uttalelse fra en lege angående en persons helsetilstand. Legeerklæringer omfatter f.eks. utfylte skjemaer til trygdemyndighetene, attester til forskjellige formål og sakkyndighetserklæringer.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

§ 2

En lege skal ikke avgi en legeerklæring dersom han/hun er i tvil om sin **habilitet**. Dersom legen mener at det **saklige grunnlag** for å utstede erklæringen ikke er til stede, skal erklæring ikke avgis.

§ 3

En lege skal bygge sine erklæringer **på nødvendig innhentet informasjon og på så omfattende undersøkelser som formålet tilsier**.

§ 4

En legeerklæring skal gi **tilstrekkelig informasjon til å fylle sin hensikt og skal være objektiv og nøytral i sin form**. Relevante opplysninger må ikke forties eller fordreies. Erklæringen skal ikke inneholde informasjon som går utover formålet. Når medisinske dokumenter laget for andre formål brukes som vedlegg, skal det i særlig grad tas hensyn til **taushetsplikten**.

§ 5

Erklæringens adressat, formål, legens forhold til angjeldende person og grunnlaget for legens kunnskaper om personen skal fremgå klart av en legeerklæring. Skriftlige erklæringer skal utformes som et selvstendig dokument og må være datert og underskrevet.

§ 6

Den person som en legeerklæring gjelder har i alminnelighet rett til informasjon om innholdet i en legeerklæring.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Vurdering

Stedatteren din er kronisk syk, og ber deg om å skrive en sykemelding for henne. Det er lang ventetid hos fastlegen, og hun trenger også en resept på vanedannende medisiner.

Hva gjør du?

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Vitne, sakkyndig vitne og sakkyndig

Er oppnevnt av en part i saken, redegjør for egne erfaringer og observasjoner, gjør medisinskfaglige vurderinger

Har fått et spesifikt oppdrag fra en oppdragsgiver. Bruker faglige kvalifikasjoner til å avgi en vurdering av feks skadegrad eller fremtidig prognose

Bidrar til å opplyse faktiske forhold ved å fortelle om egne observasjoner i fortid, hva som er sett og hørt osv

Forskjellen på de tre rollene

Leger brukes ofte som vitner, sakkyndige vitner eller sakkyndige.

I en gitt situasjon må du først avklare hvilken rolle du skal ha, da det avgjør dine rettigheter og plikter.

Et vitne skal bidra til å opplyse de faktiske sidene av en sak.

En sakkyndig skal benytte egne kvalifikasjoner til å avgi en vurdering ut fra et mandat.

Et sakkyndig vitne er oppnevnt av en av partene, og bidrar både til å opplyse det faktiske hendelsesforløpet, og med faglige vurderinger.

Rollen som vitne

- **Opplyse faktiske forhold**
  - Egne observasjon i fortid, hva har du sett, hørt, vurdert
- **Vitneplikt**
  - Møte – og forklaringsplikt
- **Taushetsplikt**
- **Forberedelsesplikt**
- **Dekning av utgifter**

DEN NORSKE LEGEFORNING

DEN NORSKE LEGEFORNING

Vitneplikt – straffesak

«Enhver plikter etter innkalling **å møte** som vitne **og forklare** seg overfor retten, med mindre annet er bestemt ved lov», straffeprosessloven § 108

Geografisk avstand - som medfører uforholdsmessige ulemper eller kostnader sammenlignet med vitnets betydning for sakens opplysning – kan gis fritak for møteplikt – avhøres med fjernavhør

Forutsatt innkalt ved «forkynning av stevning»

- Stevningen skal angi saken og formålet med innkallingen, domstolen, rettsstedet og møtetiden. Den skal også kort opplyse om reglene for vitnegodtgjørelse og om ansvaret ved å utebli. Så vidt mulig bør vitnet få minst tre dagers varsel

Gyldig fraværsgrunn

- Skal uten ugrunnet opphold meddeles retten
- «foreligger hvis sykdom eller andre hindringer gjør det umulig eller uforholdsmessig byrdefullt å møte», domstolloven § 90

Siktedes ektefelle, slektninger i rett opp- eller nedstigende linje, søsken og like nær besvogrede er fritatt for vitneplikt, jf. § 122

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Vitneplikt – sivilsak

«Enhver som kan ha noe å forklare av betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken, har plikt til å møte som vitne i rettsmøte etter innkalling i henhold til § 13-3», jf. tvisteloven § 24 – 1

Advokater sørger for å innkalle vitner deres part skal føre, om ikke retten bestemmer noe annet, jf. § 13 -3

- *Vitner skal om mulig gis én ukes varsel. Fristen kan innskrenkes til én dag dersom hensynet til rask behandling av saken gjør det påkrevd eller det legges til rette for at vitnet kan avhøres uten å forsømme viktige gjøremål*
- *Innkallingen skal angi saken og formålet med rettsmøtet og gi parten de opplysninger som trengs for å overholde møteplikten. Den skal kort opplyse om eventuelle regler om møtegodtgjøring, og om virkningene av å utebli*

Gyldig fravær - *«hvis sykdom eller andre hindringer utenfor vedkommendes kontroll gjør det umulig eller uforholdsmessig byrdefullt å møte»*

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LÆGEFORENING

«Forberedelsesplikt»

- (1) *Retten kan pålegge et vitne å ta med dokumenter og andre bevis som det plikter å legge fram.*
- *«gjenstander vedkommende har hånd om eller kan skaffe til veie»*
  - *«utarbeide sammenstillinger, utdrag eller annen bearbeiding som kan hentes ut av bevisgjenstander»*
- (2) *Vitnet plikter etter anmodning å friske opp sitt kjennskap til saken, blant annet ved å undersøke eller gjennomgå bevis vitnet har tilgang til, som regnskap, møtereferater mv., og om nødvendig gjøre notater eller ta med gjenstander til retten*
- *Strpl. § 116 og tvml. § 24-4*

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LÆGEFORENING

Taushetsplikt som vitne

- Taushetsplikten gjelder som utgangspunkt fullt ut, både som hinder for hva du kan vitne om og hva retten kan ta imot.
- « **Helsepersonell** skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell», jf. helsepersonelloven § 21

Strpl. § 119

Uten samtykke av den som har krav på hemmelighet, **må retten ikke ta imot forklaring** av prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklingsmenn i ekteskapsaker, **leger**, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere **om noe som er betrodd dem i deres stilling**

Forbudet faller bort når forklaringen trengs for å forebygge at noen uskyldig blir straffet

Tvml. § 22 -5

Retten kan ikke ta imot bevis fra prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklere i ekteskapsaker, leger, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere om noe som er betrodd dem i deres stilling. (...)

*Den som har krav på hemmelighet etter denne paragraf, **kan samtykke i at beviset føres,***

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Godtgjøring som vitne

Lov om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v

Reiseutgifter:

§ 2. Vitner har rett til godtgjøring etter regulativet for reiser innenlands for statens regning.

Betyr at du har rett til å få dekket reiseutgifter til og fra domstolen på billigste måte, evt. overnatting om du bor langt unna

- Straffesaker: Retten dekker utgifter i ettetid
- Sivile saker: Du avtaler med parten som har innkalt deg hvordan utgiftene dine blir dekket

Tapt arbeidsfortjeneste

§ 5. Når økonomisk tap er legitimert kan retten tilkjenne vitnet dekning for utlegg og tapt arbeidsfortjeneste i den utstrekning det finnes rimelig.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Rollen som sakkyndig

- Faglig vurdering ut fra gitt mandat
- Som utgangspunkt ikke oppdragsplikt
- Taushetsplikt avhenger av oppdragsgiver
- Oppnevnte sakkyndige har rett til godtgjørelse
- Vitneloven § 10, salærforskriften
- Mandatet er førende, må alltid vurderes nøye

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Oppdrag som sakkyndig

«**Sakkyndig**» - en person med spesielle fagkunnskaper om et spesielt emne

«**Rettsoppnevnt sakkyndig**» - oppnevnes av domstolen for å avgi en sakkyndig uttalelse om et forhold i en sak som rettens medlemmer forøvrig ikke kan forventes å ha tilstrekkelige kunnskaper om

«**Partsoppnevnt sakkyndig**» - oppnevnt av en part i saken for å opplyse et forhold (sakkyndig vitne)

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Rettsoppnevnt sakkyndig - straffesak

- Retten har ansvar for at saken blir fullstendig opplyst
- *Enhver som retten oppnevner til å gjøre tjeneste som sakkyndig, plikter å påta seg vervet. Før retten oppnevner noen som sakkyndig, bør den som regel spørre ham om han er villig. Erklærer han seg uvillig, bør han ikke oppnevnes om det er anledning til å oppnevne en annen, jf. strpl. § 138*
- Påtalemyndigheten kan begjære rettens oppnevning av sakkyndige til bruk for etterforskningen, jf. strpl. § 237
- Sakkyndige skal bistå retten, uttalelsene er veiledende og binder ikke retten ved dens avgjørelse av saken

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Sakkyndig bevis – sivil sak

- *Retten kan oppnevne sakkyndig etter begjæring fra en part eller av eget tiltak etter § 21-3 annet ledd når det er **nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag.***
- *Som sakkyndige velges personer som har den **nødvendige kyndighet og erfaring.***
- *Den sakkyndige skal avgi en skriftlig erklæring hvis ikke retten har bestemt noe annet*
- *Den sakkyndige har plikt til å møte for å avgi forklaring i rettsmøte etter innkalling fra retten*

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Habilitet

- *Når det kan unngås, bør det som sakkyndig ikke oppnevnes noen som etter domstolsloven § 106 eller § 108 ville være ugild som dommer, strpl. § 142*
- *En som ville ha vært inhabil som dommer i saken, skal ikke oppnevnes som sakkyndig, tvml. § 25-3*
- Leger bør ikke oppnevnes som sakkyndige for å undersøke/uttale seg om personer de tidligere har hatt som pasienter

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Mandat

- Sakkyndigoppdrag baseres på et mandat - angir rammen for oppdraget
- Oppdragsgiver/retten fastsetter skriftlig mandat om hva den sakkyndige skal utrede.
- Sakkyndig avgir som regel en skriftlig erklæring, og/eller kan innkalles til å gi muntlig forklaring for retten
- Sakkyndig kan (og kan pålegges å) være tilstede under hele forhandlingen, og retten kan tillate dem å stille spørsmål til parter, vitner og evt. andre sakkyndige

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Taushetsplikt, hpl § 27

Taushetsplikt etter § 21 er ikke til hinder for at helsepersonell som opptrer som sakkyndig gir opplysninger til oppdragsgiver, dersom opplysningene er mottatt under utførelse av oppdraget og har betydning for dette.

Den som opptrer som sakkyndig, skal gjøre pasienten oppmerksom på oppdraget og hva dette innebærer.

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LÆGEFORENING

Godtgjøring

- Sakkyndig har krav på godtgjørelse for sitt arbeid og krav på dekning av reiseutgifter og kostgodtgjørelse.
- *Oppnevnt sakkyndig skal godtgjøres etter reglene i salærforskriften, uavhengig av hvem som faktisk betaler for oppdraget.*
- Egne stykkprissatser for «visse medisinsk sakkyndige forretninger», timesats 1020 kr

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Rollen som sakkyndig vitne

- Oppnevnt av part, redegjør for erfaringer, observasjoner og foretar faglige vurderinger
- Reglene for vitner gjelder
- I sivile saker kan sakkyndige vitner følge forhandlingene i sin helhet og stille spørsmål med mindre de skal forklare seg om hendelsesforløp
- Godtgjøring må avtales med oppdragsgiver

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Mistanke om «fyllekjøring»

Du jobber på legevakt. Politiet bringer inn en promillemistenkt og ber deg om å ta en blodprøve. Hvilken rolle har du da?

Behandler ?

Vitne ?

Sakkyndig ?

Sakkyndig vitne?

Hva betyr taushetsplikt for legens vitneplikt?

Du kan vitne om alle dersom politiet ber deg om det?

Du har taushetsplikt etter helsepersonelloven og vitneplikten er derfor særlig begrenset?

Du må vitne hvis retten ber deg om det?

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Når oppheves taushetsplikten som vitne?

Når pasientens advokat ber deg om å vitne i en rettsak?

Når politiet ber deg om å vitne i en rettsak?

Når du har fått samtykke fra den det gjelder?

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Riktig eller feil ?

Som sakkyndig vitne kan du møte opp bare dersom retten oppnevner deg?

Som sakkyndig vitne kan du ikke få honorar?

Som sakkyndig må retten legge vekt på din vurdering?

Som sakkyndig vitne kan du forklare både om egne erfaring og gi faglige vurderinger?

Som vitne skal du også bruke din faglige kompetanse til å opplyse retten?

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Når du får en anmodning om ... må du avklare:

- ✓ Hva vedkommende spør deg om å være (vitne, sakkyndig, sakkyndig vitne)
- ✓ Hva er det ønskelig at du skal belyse/bidra med
- ✓ Kan/vil/må du?

- ✓ **Vitne**
  - ✓ Taushetsplikt
  - ✓ Nødvendige opplysninger tilgjengelig
  - ✓ Nødvendig forberedelse
- ✓ **Sakkyndig**
  - ✓ Habilitet
  - ✓ Faglige kvalifikasjoner
  - ✓ Nødvendige opplysninger
  - ✓ Honorar

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING

Tusen takk for meg

Vi er her for deg!

www.legeforeningen.no

Telefon: 23 10 90 00

E-post: legeforeningen@legeforeningen.no

<https://legeforeningen.no/Utdanning/Nettkurs>

DEN NORSKE LEGEFORENING

DEN NORSKE LEGEFORENING